

Μνήμων

Τόμ. 2 (1972)

Τ Ο Μ Ο Σ Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Σ

ΜΝΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΠΡΟΜΠΟΝΑ : 'Η συγγένεια Μακεδονικής και Μικηναϊκής διαλέκτου • ΑΝΝΑΣ ΡΑΜΟΥ - ΧΑΨΙΑΔΗ : Οί 'Ικέται παρά τοις ἀρχαίοις 'Ελλησι • ΜΑΡΙΕΤΤΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ - ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Η πολιτική και διπλωματική παρουσία του Κ. Ζωγράφου στὸν 'Αγώνα (1821 - 1827) • ΟΔΓΑΣ ΠΑΛΑΓΓΙΑ : Δυὸ νεο - αττικά ἡμίεργα στὸ 'Εθνικὸ Μουσεῖο • ΕΛΕΝΗΣ ΓΑΡΔΙΚΑ : 'Η ἴδρυση τοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου τῆς Μάλτας (1827) • ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΠΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ : Τὰ τοιφλίκια τοῦ Βελή πασᾶ υἱοῦ τοῦ 'Αλή πασᾶ • ΑΝΝΑΣ ΡΑΜΟΥ - ΧΑΨΙΑΔΗ : Πολιτειακαὶ μεταβολαὶ τῶν Ροδίων ἀπὸ 404 - 351 π.Χ. • ΕΙΡΗΝΗΣ Ν. ΠΑΡΔΑΛΗ : Δύο Ναυτικά 'Ημερολόγια τοῦ 'Αγῶνος • ΧΡΗΣΤΟΥ Κ. ΛΟΥΚΟΥ : 'Η περιοδεία τοῦ 'Ανδρέα Μεταξῆ στὴν Πελοπόννησο (1830) • ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΠΕΤΑΛΑ : 'Αξιωματοῦχοι στὴν αὐλὴ τοῦ 'Αλή πασᾶ • ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ ΚΑΤΗΦΟΡΗ : 'Ενέργειες τοῦ 'Ιωάννου Φιλήμονος γιὰ τὴν ἐκδόση φιλοκαποδιστριακῆς ἐφημερίδας. • ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΠΡΟΜΠΟΝΑ : Τοπωνυμικαὶ διασαφήσεις.

Α Β Η Ν Α Ι 1 9 7 2

ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΤΩΝ ΡΟΔΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 404 π.Χ. ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 351 π.Χ.

ANNA RAMOU - ΧΑΨΙΑΔΗ

doi: [10.12681/mnimon.147](https://doi.org/10.12681/mnimon.147)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΡΑΜΟΥ - ΧΑΨΙΑΔΗ Α. (1972). ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΤΩΝ ΡΟΔΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 404 π.Χ. ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 351 π.Χ. *Μνήμων*, 2, 159–168. <https://doi.org/10.12681/mnimon.147>

ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΤΩΝ ΡΟΔΙΩΝ
ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 404 Π.Χ. ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 351 Π.Χ.

Ἡ πλήρης κατάλυσις τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων ἢ ἐπελθοῦσα διὰ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου εἶχεν ἐπιφέρει, ἀντὶ τῆς διακηρυττομένης ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας, τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Σπάρτης, ὀργανωθὲν ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου διὰ τῶν δεκαρχιῶν καὶ τῶν ἄρμοστῶν. Εἰς τὸ κράτος τοῦτο περιλαμβάνετο καὶ ἡ Ρόδος¹. Αὕτη συνεργαζομένη καὶ πρὸ τοῦ ἔτους 404 π.Χ. μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἀπετέλει κατὰ τὸ ἔτος 396 π.Χ. ναυτικὴν τῶν Λακεδαιμονίων βᾶσιν πρὸς διεξαγωγὴν πολέμου ἐναντίον τοῦ Περσικοῦ κράτους, διότι ἔκειτο κατέναντι καὶ πλησίον τῆς Καρίας². Οὕτως ὁ ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων Φάραξ, ὀρμώμενος ἐκ Ρόδου μετὰ ἑκατὸν εἴκοσι πλοίων, ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ Κόνωνος, ὁ ὁποῖος ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τεσσαράκοντα περσικά πλοῖα, ἐναυλόχει εἰς Καῦνον. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἄρταφέρνης καὶ ὁ Φαρνάβαζος ἤλθον μετὰ πολλῆς δυνάμεως εἰς βοήθειαν τοῦ Κόνωνος, ὁ Φάραξ ἐπανεπλευσεν εἰς Ρόδον. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ Κόνων διὰ τῆς παρουσίας καὶ τῆς ἄλλης δράσεως αὐτοῦ κατὰ τὰ ὕδατα ἐκεῖνα προεκάλεσεν εἰς τοὺς Ροδίους ἐκδήλωσιν φιλελευθέρου φρονήματος καὶ διάθεσιν μυστικῶν συνεννοήσεων, μετὰ τὰς ὁποίας οὗτοι ἐκδιώξαντες τὸν στόλον τῶν Λακεδαιμονίων, ἐδέχθησαν, κατὰ τὸ ἔτος 395 π.Χ., εἰς τὸν λιμένα τῆς Ρόδου τὸν ὑπὸ τὸν Κόνωνα στόλον³. Ἡ ἀποστασία αὕτη τῶν Ροδίων ἐδεικνυεν, ἀφ' ἐνὸς μὲν ὀπόσον δυσμενῆς ἦτο ἡ ἐπίδρασις τῶν Λακεδαιμονίων ἄρμοστῶν καὶ

1. Περὶ τῆς νήσου ταύτης, ἡ ὁποία πρότερον ἑκαλεῖτο Ὀφιοῦσσα καὶ Σταδία, ἐλέγετο ὅτι κατοκεῖτο ὑπὸ Τελχίνων καὶ ὅτι μετωνομάσθη ἀπὸ τῆς Ρόδου, ἡ ὁποία ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀλίας. Ἐπίσης ὅτι εἰς ταύτην ἐγκατεστάθησαν βραδύτερον Δωριεῖς, Διοδ. V. 55. 1-4, 56. 3, Στράβ. ΙΔ' 653.

Περὶ τῶν παλαιῶν ἐν τῇ νήσῳ πόλεων καὶ περὶ τῆς μετοικήσεως τῶν κατοίκων αὐτῶν πρὸς ἴδρυσιν ἐν ἔτει 408 π. Χ. τῆς πόλεως Ρόδου βλ. Διοδ. XIII. 75. 1, Στράβ. ΙΔ' 652-655.

2. Στράβ. ΙΔ' 651.

3. Διοδ. XIV. 79. 1-6. Βλ. καὶ Παυσ. VI. 7. 6.

Ἡ μεταβολὴ αὕτη ἦτο τόσον αἰφνιδία καὶ ἀδόκητος, ὥστε οἱ «ἐκ τῆς Αἰγύπτου τὸν δωρηθέντα σίτον κατακομίζοντες Λακεδαιμόνιοι τὴν ἀπόστασιν τῶν Ῥοδίων ἀγνοοῦντες τεθαρρηκότες προσέπλεον τῇ νήσῳ· Ῥόδιοι δὲ καὶ Κόνων ὁ τῶν Περσῶν ναύαρχος καταγαγόντες τὰς ναῦς εἰς τοὺς λιμένας ἐπλήρωσαν σίτου τὴν πόλιν». Διοδ. XIV. 79. 7.

τῶν ὑπ' αὐτοὺς ὑπαγομένων δεκαρχῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὀπόσον ὁ Κόνων ἠδύνατο νὰ ἐκμεταλλεῦται τὴν δυσαρέσκεια ταύτην. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ αὐξήσις τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τοῦ Κόνωνος, μάλιστα δὲ μετ' ἀπόκτησιν ναυτικῆς βάσεως οἷα ἡ Ρόδος, θὰ καθίστα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν δυσχερεστέραν διὰ τοὺς Λακεδαιμονίους τὴν ὄλην διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου ἐναντίον τοῦ Περσικοῦ κράτους, οὗτοι ἀνακαλέσαντες τὸν Φάρακα ἀνέθεσαν εἰς τὸν Ἀγησίλαον, ὁ ὁποῖος ἠγεῖτο τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου ⁴.

Ἡ ἐκ τῆς αὐτῆς ἀποστασίας προελθοῦσα ἐν Ρόδῳ μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος ἀπὸ ὀλιγαρχικοῦ εἰς δημοκρατικόν, ἐγένετο σταθερωτέρα διὰ τῆς ἥττης, τὴν ὁποίαν ὑπέστη εἰς Κνίδον κατὰ τὸ ἔτος 394 π.Χ. ὁ ὑπὸ τὸν Λακεδαιμόνιον Πείσανδρον στόλος. Προῆλθε δὲ ἡ σταθερότης αὕτη ἐκ τοῦ ὅτι, μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Κνίδου, ὁ Κόνων καὶ ὁ Φαρνάβαζος πλεύσαντες ἀνὰ τὰς θαλάσσας ἐκεῖνας ἐξεδίωκον τοὺς Λακεδαιμονίους ἀρμοστάς, κατέλυνον τὰς δεκαρχίας καὶ παρεῖχον αὐτονομίαν εἰς τὰς πόλεις ⁵. Ἀκολούθως, κατὰ τὸ ἔτος 394/3, ἡ Ρόδος καὶ ἄλλαι πόλεις μετέσχον τῆς ἐναντίον τῶν Λακεδαιμονίων ἔχθρας, εἰς τὴν ὁποίαν τότε ἐπρωτοστάτουν οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Ἡ συμμετοχὴ δὲ αὕτη ἔχουσα τὴν μορφήν συμμαχίας, ἔδωκεν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἵνα παράσχουν εἰς τοὺς δημοκρατικούς Ροδίους πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν πρὸς ἐδραίωσιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ διατήρησιν τῆς συμμαχίας ⁶.

4. Ξενοφ. Ἑλλ. III. 4. 27 «τοῦτο δ' ἐποίησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι τοιῶδε λογισμῶ, ὡς, εἰ ὁ αὐτὸς ἀμφοτέρων ἄρχοι, τό τε πεζὸν πολλὸν ἂν ἰσχυρότερον εἶναι, καθ' ἐν οὔσης τῆς ἰσχύος ἀμφοτέροις, τό τε ναυτικόν, ἐπιφανομένον τοῦ πεζοῦ ἔνθα δέω». Βλ. καὶ Πλοτ. Ἀγησ. 10. 5.

⁵ Ἄλλη τῶν Λακεδαιμονίων ἐνέργεια, ὀφειλομένη εἰς τὸ πρῶτον τοῦτο κρούσμα ἀποστασίας ἀπὸ τοῦ κράτους τῆς Σπάρτης, ἦτο ἡ γενομένη ἐναντίον τοῦ Δωριέως, Ροδίου ἀνδρὸς καταγομένου ἐκ τοῦ ἐπιφανοῦς οἴκου τῶν Διαγοριδῶν, ἐνδοξοτάτου διὰ τὰς νίκας αὐτοῦ εἰς πανελληνίους ἀγῶνας, καὶ ἀποδεδειγμένου φίλου τῶν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Βλ. Ξενοφ. Ἑλλ. I. 1. 2, 5. 19, Παυσ. VI. 7. 1, 4-6. Οὗτος, ὁ Δωριεὺς ἀποδημῶν ἐκ Ρόδου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀποστασίας καὶ εὑρισκόμενος εἰς Πελοπόννησον συνελήφθη ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀνδρῶν καὶ μετεφέρθη εἰς Σπάρτην. Ἐκεῖ δὲ θεωρηθεὶς ὡς διαπράξας αὐτὸς ἀδίκημα κατὰ τῆς Σπάρτης, ἦτοι ὡς ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἀποστασίαν τῆς Ρόδου, κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Παυσ. VI. 4-7.

5. Ξενοφ. Ἑλλ. IV. 3. 10-12, 8. 1-2, Διοδ. XIV. 83. 4-7, Πολυαίβ. I. 48. 5.

6. Περὶ συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Ροδίους καὶ ἄλλους κατὰ τὸν προειρημένον χρόνον μαρτυρεῖ καὶ νῆφισμα τῶν Ἀθηναίων (M. Tod, Greek Historical Inscriptions, Oxford 1946/48, 110) λέγον τὰ ἑξῆς :

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς μεταβολῆς ταύτης οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐν Ρόδῳ δεκαρχίαν καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μετ' αὐτῶν συνεργαζομένων ὀλιγαρχικῶν τῆς νήσου, ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν κατέφυγον εἰς τὴν Σάρτην. Ἔλεγον δὲ ἐκεῖ βραδύτερον, ὅτι ἐκ τῆς συμμαχίας Ἀθηναίων καὶ Ροδίων θὰ προήρχετο σὺν τῷ χρόνῳ δύναμις ἰκανὴ ὅπως ἀντιδρᾷ ἰσχυρῶς εἰς τὰ συμφέροντα τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ αὐτοὶ, ὡς φαίνεται, παρακινούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Ρόδῳ παραμενόντων ὀλιγαρχικῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐτέλουν εἰς μυστικὴν ἐπαφήν, προσέθετον εἰς ταῦτα καὶ ὅτι τὸ δημοκρατικὸν καθεστῶς ἐν Ρόδῳ ἦτο ἀσταθές. Κατόπιν τούτων ὀκτῶ πλοῖα τῶν Λακεδαιμονίων ἐπλευσαν εἰς Κνίδον ὑπὸ τὸν Ἐκδικόν. Ὁ ναύαρχος ὅμως οὗτος μαθὼν ὅτι οἱ δημοκρατικοὶ τῶν Ροδίων κατεῖχον ἀσφαλῶς τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ καὶ ὅτι οἱ αὐτοὶ, πιθανώτατα διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν Ἀθηναίων, διέθετον δέκα ἐξ περίπου πλοῖα παρέμενεν ἄπρακτος. Οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸς διακοπὴν τῆς ἀπραξίας ταύτης, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὔξησιν τῶν πιθανοτήτων τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, ἀπέστειλαν εἰς Κνίδον μετὰ δώδεκα πλοίων ἄλλον ναύαρχον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἀγησιλάου Τελευτίαν καὶ ἀνεκάλεσαν τὸν Ἐκδικόν. Ὁ νέος ναύαρχος παραλαβὼν καὶ τινα πλοῖα ἐκ Σάμου καὶ εἶτα πλέων ἀπὸ Κνίδου εἰς Ρόδον μετὰ εἴκοσι ἐπτὰ πλοίων, συνέλαβε κατὰ τὸν πλοῦν δέκα πλοῖα, τὰ ὁποῖα οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν ὑπὸ τὸν Φιλοκράτην πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ συμμάχου αὐτῶν Εὐαγόρου. Τοιοῦτοτρόπως ἐπαναπλεύσας εἰς Κνίδον καὶ ἀποβιβάσας τοὺς αἰχμαλωτισθέντας, ἠδυνήθη, χρησιμοποιῶν πιθανώτατα καὶ τὰ δέκα ταῦτα πλοῖα, νὰ πλεύσῃ καὶ πάλιν πρὸς Ρόδον μετὰ περισσοτέρας ἢ πρότερον ναυτικῆς δυνάμεως. Ἀποβιβασθεὶς δὲ εἰς Ρόδον καὶ συναντηθεὶς μετὰ τῶν αὐτόθι ὀλιγαρχικῶν συνῆψε μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅμως ἠττήθη ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν. Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν ἠττημένοι παρέμενον ἐντὸς τοῦ τείχους πρὸς συνέχισιν ἐκεῖθεν τοῦ πολέμου οἱ δὲ δημοκρατικοὶ ὄντες πολυαριθμότεροι κατεῖχον αὐτοὶ τὴν λοιπὴν νήσον, ἀνά τὴν ὁποίαν, ὡς φαίνεται, παρέμενον καὶ μετὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς Ρόδου κάτοικοι τῶν παλαιῶν πόλεων ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἄλλα ἐπιτηδεύματα ⁷.

Ὁ πλοῦς τοῦ Τελευτίου εἰς Ρόδον καὶ ἡ ἄλλη πορεία τὴν ὁποίαν εἶχον αὐτόθι τὰ πράγματα προεκάλεσαν ἀντίδρασιν τῶν Ἀθηναίων, ἐκδηλωθεῖσαν κατὰ τὸ ἔτος 390 π.Χ., ὅτε Θρασύβουλος ὁ Στειριεὺς διετάχθη νὰ πλεύσῃ μετὰ τεσσαράκοντα πλοίων πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Τελευτίου ἀπὸ τῆς Ρόδου καὶ παροχὴν ἄλλης βοήθειας εἰς τοὺς δημοκρατικούς τῆς νήσου ταύτης. Ὁ στρατηγὸς ὅμως οὗτος τῶν Ἀθηναίων, ἐπειδὴ ἔκρινε κατὰ τὸν πλοῦν ὅτι ἐπρώτευν ἡ προστασία ἄλλων συμφερόντων τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ εἶχεν ἀνάγκην συλλογῆς χρημάτων διὰ τὰς δαπάνας τοῦ στόλου,

7. Ξενοφ. Ἑλλ. IV. 8. 20-25, Διοδ. XIV. 79. 1.

ἔπλευσε κατ' ἀρχὰς εἰς Ἑλλησποντον Βυζάντιον καὶ Λέσβον, ἐκεῖθεν δὲ θὰ ἔπλεεν εἰς Ρόδον⁸.

Ἄναμφιβόλως ἡ ἀφίξις αὐτοῦ εἰς τὴν νῆσον καὶ μετὰ πλοίων ἐκ Χίου καὶ Μυτιλήνης θὰ ἐνίσχυε τὸ φρόνημα τῶν δημοκρατικῶν Ροδίων καὶ θὰ περιέστελλε τὰς ὀλίγας ἐλπίδας τῶν μετὰ τοῦ Τελευτίου ὀλιγαρχικῶν τῆς νήσου. Ἡ ἔλλειψις ὅμως οἰκονομικῶν πόρων ἠνάγκασε τὸν Θρασύβουλον ἵνα πλεύσῃ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ πρὸς ἀργυρολογία, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ἐφονεύθη ὑπὸ κατοίκων τῆς Ἀσπένδου⁹. Εἶτα οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ φονευθέντος στρατηγοῦ τὸν Ἀγύρριον. Ποία μετὰ τοῦτο ἦτο ἡ δρᾶσις ἐν Ρόδῳ ἑκατέρου τῶν ἀντιπάλων, ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τοῦ Τελευτίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν δημοκρατικῶν καὶ τοῦ Ἀγυρρίου, δὲν γνωρίζομεν. Φαίνεται ὅμως ὅτι, ἀποπλεύσαντος βραδύτερον ἐκ Ρόδου τοῦ Τελευτίου¹⁰, ἔπραξε τὸ αὐτὸ καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Ἀγύρριος. Οὕτως οἱ μὲν δημοκρατικοὶ τῆς Ρόδου κατεῖχον ἔτι αὐτοὶ τὴν ἀρχήν, οἱ δὲ ὀλιγαρχικοὶ ὄντες ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἐπροστάτεον ἑαυτοὺς ἢ καὶ παρηνώχλουν τοὺς ἀντιπάλους δι' ἐπιδρομῶν τινῶν¹¹.

Ἡ κατὰ ταῦτα ὅμως συνεχιζομένη ἐν Ρόδῳ στάσις ἔλαβε νέαν τροπὴν κατὰ τὸ ἔτος 389 π.Χ., ὅτε οἱ λακωνίζοντες Ρόδιοι συνάψαντες μάχην πρὸς δημοκρατικοὺς ἐνίκησαν αὐτούς. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην καταδικάσαντες εἰς ἐξορίαν τοὺς ἐπιζήσαντας καὶ διαφυγόντας ἀντιπάλους, ἐζήτησαν παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων βοήθειαν πρὸς ἀσφάλισιν τῆς νέας καταστάσεως. Τότε δέ, ὡς φαίνεται, ἔπλευσεν εἰς Ρόδον ὁ ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων Ἰέραξ ἀλλὰ καὶ τρεῖς ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι, ὁ Εὐδόκιμος, ὁ Φιλόδοκος καὶ ὁ Διφίλας οἱ ὅποιοι εἶχον ἐν Ρόδῳ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων¹².

Ὁ ἀνταγωνισμὸς Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ αἱ συγκρούσεις δημοκρατικῶν καὶ ὀλιγαρχικῶν ἀνεστάλησαν ἀπὸ τοῦ ἔτους 387/6 π.Χ. διὰ τῆς λεγομένης Ἀνταλκιδείου εἰρήνης ἢ εἰρήνης τοῦ βασιλέως¹³. Δι' αὐτῆς, ἂν καὶ ὑπῆρχεν ὅρος περὶ αὐτονομίας, κατέστη ду-

8. G l o t z - C o h e n, Histoire Grecque τ. III, 1936, σ. 94 κ. ἐξ., M. C a r y, ἐν Cambridge Ancient History, τ. VI., 1965, σ. 52 κ. ἐξ.

9. Ξ ε ν ο φ. Ἑλλ. IV. 8. 25 - 30, Δ ι ο δ. XIV. 99. 4.

10. Ξ ε ν ο φ. Ἑλλ. V. 1. 2 «ὁ μέντοι Τελευτίας τυχὼν ἐπὶ τῶν νήσων ποι ἀφιγμένος κατὰ χρημάτων πόρον, ἀκούσας ταῦτα περὶ τοῦ ἐπιτελισμοῦ, ἐβόηθει τοῖς Αἰγινήταις».

11. Ξ ε ν ο φ. Ἑλλ. IV. 8. 25 - 31, Δ ι ο δ. XIV. 94. 2 - 4, 99. 4 - 5.

12. Ξ ε ν ο φ. Ἑλλ. V. 1. 5, Δ ι ο δ. XIV. 97. 1 - 4.

13. Ξ ε ν ο φ. Ἑλλ. V. 1. 31, Π λ α τ. Μενέξ., 245 B - C, Ἴ σ ο κ ρ. IV. 123, 137, 141, 179 - 180, IX. 60 - 61, Δ η μ ο σ θ. XXIII. 140, Δ ι ο δ. XIV. 110. 3. Βλ. καὶ T. R y d e r, Koine Eirene, Oxford 1965 σ. 34 κ.ἐξ. A. O l m - s t e a d, History of the Persian Empire, Chicago 1966, σ. 394 κ.ἐξ.

νατὴ ἐπὶ τινα χρόνον ἢ ἐπέκτασις τῆς πολιτικῆς τῶν Λακεδαιμονίων ἐπιβολῆς ἐπὶ πολλῶν ἑλληνικῶν πόλεων, εἰς τὰς ὁποίας περιλαμβάνετο, ἀπὸ τοῦ ἔτους 389 π.Χ. καὶ ἡ Ρόδος. Ἡ κατάστασις ὅμως αὕτη προεκάλεσεν ἀντίδρασιν βασιζομένην κυρίως εἰς τὴν σύμπραξιν Θηβαίων καὶ Ἀθηναίων. Τοιοῦτοτρόπως ἐκ τῶν ναυτικῶν πόλεων ἀπέρριψαν πρῶται τὴν ἐπιβολὴν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ συνετάχθησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἢ Χίος, τὸ Βυζάντιον, ἡ Ρόδος, ἡ Μυτιλήνη καὶ τινες ἄλλαι πόλεις¹⁴, αἱ ὁποῖαι ἀκολούθως ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τῆς ἐν ἔτει 377 π.Χ. συσταθείσης δευτέρας συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων¹⁵. Ἡ συμμαχία δὲ αὕτη ἐσήμαινε κυρίως ὅτι τὰ μέλη αὐτῆς δὲν ἦσαν διατεθειμένα ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς Σπάρτης, ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ Πέρσου βασιλέως, νὰ παραιτηθοῦν τῆς αὐτονομίας, ἢ ὁποία ἀνεγνωρίζετο διὰ τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης ἢ εἰρήνης τοῦ βασιλέως¹⁶.

Μετὰ τινα ὅμως ἔτη, ἔνεκα μεταβολῆς ἐπελθούσης εἰς τὰς σχέσεις Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων, ἀλλὰ καὶ ἔνεκα μερικῆς ἐκτροπῆς τῶν ἡγεμόνων τῆς συμμαχίας ἀπὸ τῶν διατάξεων αὐτῆς, ἐπῆλθε διαταραχὴ καὶ εἰς τὰς σχέσεις Ἀθηναίων καὶ Ροδίων.

Οἱ Θηβαῖοι δηλαδὴ, ἀνταγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἐναυπήγησαν κατὰ πρότασιν τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἑκατὸν πλοῖα, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπλευσε κατὰ τὸ ἔτος 364 π.Χ. μέχρι Βυζαντίου. Ταῦτα παρέσχον εἰς τοὺς Θηβαίους τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρακινήσουν εἰς ἀποστασίαν ἀπὸ τῆς συμμαχίας τὴν Ρόδον καὶ ἄλλας ναυτικὰς πόλεις. Ὁ θάνατος ὅμως τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ ἡ τύχη τὴν ὁποίαν εἶχεν ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβαίων μετέβαλε καὶ πάλιν τὰς προϋποθέσεις τοῦ ἀναληφθέντος ἀνταγωνισμοῦ, καὶ οὕτως οἱ Ρόδιοι παρέμειναν ὡς μέλη τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων¹⁷.

Βραδύτερον, κατὰ τὸ ἔτος 357 π.Χ., συνέβη μεγάλη ἀναταραχὴ εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Οὕτως οἱ Εὐβοεῖς ἀποστατήσαντες ἀπὸ τῶν Θηβαίων προσῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων¹⁸.

Ἀπὸ τῆς ἐν Χερσονήσῳ δράσεως τῶν Ἀθηναίων εἶχον προέλθει νέαι συμφωνίαι αὐτῶν μετὰ τῶν αὐτόθι ἄλλων πόλεων πλὴν τῆς Καρδίας¹⁹.

14. Διοδ. XV. 28. 3 «πρῶτοι δὲ πρὸς τὴν ἀπόστασιν ἐπήκουσαν Χῖοι καὶ Βυζάντιοι, καὶ μετὰ τούτους Ῥόδιοι καὶ Μυτιληναῖοι καὶ τῶν ἄλλων τιτὲς νησιωτῶν».

15. M. T o d, ἐνθ' ἄνωτ. 121, 122, 123, Διοδ. XV. 28. 2 - 5.

16. Βλ. P. C l o c h é, La politique étrangère d'Athènes de 404 à 338 avant J. C., Paris 1934, σ. 55 - 93, S. A c c a m e, La lega ateniese del secolo IV a. C., Roma 1941, σ. 112 κ.έξ., M. C a r y, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 55 κ.έξ.

17. Διοδ. XV. 78. 4 - 79. 2, Ἴσoκp. V. 53, Πλoυτapχ. Φιλοποίμ. 14. 1. 2.

18. M. T o d, ἐνθ' ἄνωτ. 153, 154, Διοδ. XVI. 7. 2, A ίσxίv. III. 85, Δημ. VIII. 74.

19. Δημ. I. 8, II. 6, VII. 27, XXIII. 173, FGr Hist. 115 (Θεόπομπος) 30.

Συγχρόνως ὅμως πρὸς ταῦτα εἰς τὰς σχέσεις τῶν εἰρημένων πόλεων παρενέβαινε καὶ ὁ ὑπαρχος τῆς Καρίας. Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ὑπαρχος τῆς χώρας ταύτης ἦτο ὁ Μαύσωλος, ὁ ὁποῖος διαδεχθεὶς περὶ τὸ ἔτος 377/6 τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἐκάτομον καὶ μεταθέσας τὴν ἔδραν αὐτοῦ ἀπὸ Μυλάσης εἰς Ἀλικαρνασσόν, ἐθεωρεῖτο ὡς εἰς ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀνδρῶν τοῦ Περσικοῦ κράτους²⁰. Ἡ εἰς τὴν παράλιον ταύτην πόλιν ἐγκατάστασις τοῦ Μανσώλου ἀπετέλει δεῖγμα καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ σχεδίων. Ἐδείκνυε δηλαδὴ ὅτι οὗτος ἀπέβλεπεν εἰς ἐπέκτασιν τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν παρακειμένων ἑλληνικῶν νήσων, ἄρα δὲ καὶ ἐπὶ τῆς Ρόδου. Αἱ βλέψεις δὲ αὗται ἠννοοῦντο καὶ ἐκ τῆς μορφῆς, τὴν ὁποίαν εἶχον τότε προσλάβει αἱ συμμαχικαὶ σχέσεις τῶν Ροδίων καὶ ἄλλων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὡς ἡγεμόνας τῆς συμμαχίας.

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς συστάσεως τῆς συμμαχίας ταύτης, χρησιμοποιουμένης καὶ τῆς πείρας, ἡ ὁποία εἶχε προέλθει ἀπὸ σφαλμάτων τῶν Ἀθηναίων, ὡς ἡγεμόνων τῆς συμμαχίας τῆς Δήλου, πλὴν τῆς περὶ ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας διατάξεως, διὰ τῆς ὁποίας ἡ ἰδρυομένη συμμαχία ἐνηρμόνιζετο πρὸς τὴν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην καὶ ἐξησφαλιζέτο οὕτως ἡ περσικὴ εὐνοία καὶ ἀνοχή, εἶχον εἰσαχθῆ καὶ ἄλλαι διατάξεις προάγουσαι ἔτι μᾶλλον, ἢ καθιστῶσαι περισσότερον συγκεκριμένην τὴν εὐνοίαν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτονομίας τῶν μελῶν τῆς συμμαχίας²¹.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως, ἀφ' ὅτου ἡ κατάστασις, ὑπὸ τὴν ὁποίαν εἶχε συναφθῆ ἡ συμμαχία αὕτη, μετεβλήθη, παρεῖδον ὠρισμένας διατάξεις αὐτῆς. Πόλεις ὡς ἡ Πύδνα, ἡ Ποτεΐδαια, ἡ Μεθώνη καὶ ἄλλαι πόλεις κείμεναι εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης εἶχον ὑπ' αὐτῶν καταληφθῆ. Ἡ ἀποστολὴ κληρουχιῶν εἶχε καὶ πάλιν χρησιμοποιηθῆ. Ἡ συμπεριφορὰ τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς μισθοφόρων, ὑπαγορευομένη καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως οἰκονομικῶν πόρων καὶ καταλήγουσα εἰς περιφρόνησιν τοῦ περὶ ἰδιοκτησίας δικαιώματος τῶν συμμάχων, ἐπέτεινε τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους δυσἀρέσκεϊαν²².

Εἰδικῶς εἰς τὴν Ρόδον οἱ ὀλιγαρχικοί, ἐπειδὴ ἀπετέλουν τὴν μειονοψηφίαν, ἐδέχοντο προθύμως τὰς πρὸς ἀποστασίαν παρορμήσεις τοῦ Μανσώλου καὶ τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ περὶ βοήθειας.

Ἐπειδὴ ὅμως καὶ μετὰ τοῦτο ἡ διάλυσις τῆς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συμμαχίας καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις ἐν Ρόδῳ ὀλιγαρχικοῦ πολιτεύματος δὲν ἐθε-

20. Διοδ. XV. 90. 3 «Μαύσωλος δὲ Καρίας δυναστεύων καὶ πολλῶν ἐρμμάτων καὶ πόλεων ἀξιολόγων κυριεύων ὣν ἐστὶν καὶ μητρόπολιν συνέβαιεν εἶναι τὴν Ἀλικαρνασσόν, ἔχουσαν ἀκρόπολιν ἀξιόλογον καὶ τὰ τῆς Καρίας βασιλεία».

21. Βλ. A. O l m s t e a d, ἐνθ' ἄνωγ. σ.σ. 405, 425 - 27.

22. M. T o d, 123. Βλ. P. C l o c h é ἐνθ' ἄνωγ. σ. 200 κ.ἐξ., J. L a r s e n, Greek Federal States, Oxford, 1968, σ. 169 κ.ἐξ.

ωρῶντο ἀπολύτως ἀσφαλῆ, οἱ ὀλιγαρχικοὶ τῆς Ρόδου ἐχρησιμοποιοῦν ὡς κύριον ἐπιχείρημα τὴν διαγωγὴν τῶν Ἀθηναίων ὡς ἡγεμόνων τῆς συμμαχίας. Προσθέτοντες δὲ καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς διαγωγῆς ταύτης θὰ προήρχετο καὶ ἄμεσος κατὰ τῶν Ροδίων ἐπιβουλὴ²³, κατῶρθωσαν νὰ προσεταιρισθοῦν καὶ τινες ἐκ τῶν δημοκρατικῶν τῆς πόλεως. Τοιοῦτοτρόπως τὰ πράγματα κατέληξαν κατὰ τὸ ἔτος 357/6 εἰς ἀποστασίαν τῆς Ρόδου καὶ ἄλλων πόλεων ἐκ τῆς συμμαχίας ἄρα δὲ καὶ εἰς ἔναρξιν τοῦ λεγομένου συμμαχικοῦ πολέμου. Κατὰ τὸ τρίτον ὅμως ἔτος τοῦ πολέμου τούτου, οἱ Ἀθηναῖοι, ἔνεκα καὶ τῆς γενικωτέρας ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως ἠναγκάσθησαν ὅπως συνάψουν πρὸς τοὺς Ροδίους καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν ἀπρστατήσαντας εἰρήνην²⁴ καὶ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀπόσπασιν αὐτῶν ἐκ τῆς συμμαχίας²⁵.

Ἄλλὰ καὶ ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ ὀλιγαρχικοὶ Ρόδιοι προέτρεπον τοὺς ἄλλους συμπολίτας αὐτῶν εἰς ἀποστασίαν, ἦτο πλέον φανερά· διότι οἱ Ρόδιοι ἐκεῖνοι ἤλπιζον ὅτι ἀποσπασμένης τῆς Ρόδου ἐκ τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων, θὰ ἠδύναντο τῇ συνδρομῇ τοῦ Καρὸς νὰ ἐγκαθιδρῶσουν ὀλιγαρχικὸν καθεστῶς, ἄρα δὲ καὶ νὰ ἀσκοῦν αὐτοὶ τὴν ἐξουσίαν. Οὕτω δὲ καὶ συνέβη, οὐ μόνον ἐπὶ Μανσῶλου, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ὅτε ἡ ἐν Καρία δυναστεία περιήλθεν εἰς τὴν ἀδελφὴν καὶ σύζυγον αὐτοῦ Ἀρτεμισίαν²⁶.

Ἡ Ἀσιατικὴ ὅμως ἐκεῖνη δυναστεία προεκάλει ἀντίδρασιν δημοκρατικῶν Ροδίων, ἀπὸ τῆς ὁποίας προήρχοντο καὶ ἀνησυχίαι τῶν ὀλιγαρχικῶν, οἱ ὅποιοι ἐπεδίωκον διατήρησιν τοῦ καθεστώτος. Διὰ τοῦτο οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἐξέβαλον πρῶτους τοὺς δημοκρατικοὺς ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι συνεργασθέντες μετ' αὐτῶν διὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἀποστασίας εἶχον ἤδη μεταμεληθῆ. Ἀναμφιβόλως ὅμως καὶ ἄλλοι δημοκρατικοὶ εἶχον οἴκοθεν ἀπέλθει ἐκ Ρόδου καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ ἀριθμὸς τῶν φυγάδων ἠῤῥξάνετο. Ἐπειδὴ δὲ πάντοτε οἱ ἀπὸ ὀλιγαρχουμένων πόλεων προερχόμενοι δημοκρατικοὶ φυγάδες ἐθεώρουν ὡς προστάτας αὐτῶν τοὺς Ἀθηναίους²⁷, Ρόδιοι φυγάδες ἐλθόντες εἰς Ἀθήνας κατὰ τὸ ἔτος 351/50 ἐζήτησαν βοήθειαν πρὸς ἀποκατάστασιν ἐν τῇ νήσῳ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

23. M. T o d, 146. Βλ. καὶ P. C l o c h é, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 110 κ. ἐξ.

24. Δ η μ. XV. 3 «ἠτιάσονται μὲν γὰρ ἡμᾶς ἐπιβουλεύειν αὐτοῖς Χίοι καὶ Βυζάντιοι καὶ Ῥόδιοι, καὶ διὰ ταῦτα συνέστησαν ἐφ' ἡμᾶς τὸν τελευταῖον τουτοῦ πόλεμον».

25. Ὁ Δημοσθένης (V. 25) κατακρίνων τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης ταύτης λέγει : «καὶ τὸν Κᾶρα τὰς νήσους καταλαμβάνειν, Χίον καὶ Κῶν καὶ Ῥόδον, καὶ Βυζαντίους κατάγειν τὰ πλοῖα», βλ. τοῦ αὐτοῦ XIII. 8, XV. 3.

26. Δ ι ο δ. XVI. 7. 3-4, 21. 1-22. 2, Ἴ σ ο κ ρ. VIII. 16. Βλ. καὶ G l o t z - C o h e n, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 188 κ. ἐξ. A. P i c k a r d, ἐν Cambridge Ancient History, VI, 1964, 210 κ. ἐξ.

27. Βλ. A. O l m s t e a d, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 433 κ. ἐξ.

τὸν «Ὑπὲρ τῆς Ροδίων Ἐλευθερίας» λόγον αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ἐπιδιώκων ὅπως καταστείλῃ τὰ ἐκ τῆς προτέρας διαγωγῆς τῶν Ροδίων συναισθήματα, εἶπεν ὅτι κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, οἱ Ἀθηναῖοι πρέπει νὰ ὀφείλουν χάριν εἰς τοὺς Θεοὺς, διότι οἱ τέως πολέμιοι στηρίζουν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν τὰς ἐλπίδας σωτηρίας³².

Εἰς τὴν χάριν δὲ ταύτην θὰ προσετίθετο καὶ εὐχαρίστησις, διότι θὰ ἀπεδεικνύετο διὰ τῆς παροχῆς βοηθείας ὅτι οἱ μὲν διαβαλλόμενοι ὡς ἐπιβουλεύόμενοι τοὺς Ροδίους εἶναι φίλοι αὐτῶν, οἱ δὲ ἐμφανιζόμενοι ὡς φίλοι, ἐχθροὶ ἢ ἀδιάφοροι. Οὕτως ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν θὰ καθίστατο σύμβολον σωτηρίας τῶν φίλων αὐτῶν³³.

Ὁ αὐτὸς ρήτωρ δὲν παρέβλεπεν ὅτι παροχὴ βοηθείας εἰς τοὺς Ροδίους, ἔνεκα τῆς παρεμβάσεως εἰς τὰ πράγματα αὐτοῦ τοῦ Μανσώλου ἠδύνατο νὰ ἔχη ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τῶν πρὸς τὸ Περσικὸν κράτος σχέσεων. Παρετῆρει ὁμως ὅτι, ἂν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἀντιποιῆται ἐλληνικῆς πόλεως, τῆς τῶν Ροδίων, ἡ παροχὴ ἢ μὴ βοηθείας εἰς αὐτὸν εἶναι ζήτημα ἐνδιαφέρον οὐχὶ τοὺς Ροδίους μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἀθηναίους καὶ πάντας τοὺς Ἕλληνας³⁴.

Συνίστα δὲ ὁ Δημοσθένης εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ ἀντιληφθοῦν, μὴ μνησικακοῦντες, ὅτι συνέφερον εἰς αὐτοὺς νὰ εἶναι πολέμιοι δημοκρατουμένων Ἑλλήνων μᾶλλον ἢ φίλοι ὀλιγαρχικῶν, διότι ἡ μετὰ δημοκρατουμένων σύναμις εἰρήνης δὲν εἶναι δύσκολος, ἐνῶ ἡ πρὸς ὀλιγαρχικοὺς φιλία δὲν εἶναι ἀσφαλῆς³⁵. Ἡ λῆψις ἀποφάσεως περὶ παροχῆς τῆς ζητούμενης βοηθείας ἦτο διὰ τὸν ρήτορα ἀπόφασις δικαία, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀποφασισθέντων, ἡ ὁποία θὰ ἐσήμαινε καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι θεωροῦν ἑαυτοὺς ὡς προστάτας τῆς ἐλευθερίας πάντων³⁶.

Μεθ' ὅλα ταῦτα καὶ ἄλλα ὁ Δημοσθένης παρακινῶν καὶ ἄλλως τοὺς συμπολίτας τοῦ πρὸς παροχὴν βοηθείας εἰς τοὺς Ροδίους ἔλεγεν, ὅτι οὗτοι, οἱ Ἀθηναῖοι, ὁσάκις τις ἐπήνει τοὺς προγόνους αὐτῶν, ὀμιλῶν περὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν πραχθέντων καὶ τῶν τροπαίων, ἔχαιρον ἀκούοντες ταῦτα.

32. Δ η μ. XV. 2.

33. αὐτόθι 2 - 3.

34. αὐτόθι 13 «οὐ γὰρ ὑπὲρ Ῥοδίων βουλευτέον, ὅταν ἀντιποιῆται, μόνον, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν πάντων Ἑλλήνων» βλ. καὶ Luccioni ἐνθ' ἀνωτ. σ. 80 κ.εξ.

35. Δ η μ. XV. 17 - 18.

36. αὐτόθι 30, «Ἐπειδὴ τοίνυν ὑμῖν ἐγνωκέναι τὰ δίκαια ποιεῖν ὑπάρχει, ὅπως καὶ πρῶτα ταῦτ' ἐφ' ὑμῖν ἔσται δεῖ σκοπεῖν ἔστι δὲ ταῦτ', ἐὰν ὑποληφθῆτε κοινοὶ προστάται τῆς πάντων ἐλευθερίας εἶναι».

τὸν «Ὑπὲρ τῆς Ροδίων Ἐλευθερίας» λόγον αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ἐπιδιώκων ὅπως καταστείλῃ τὰ ἐκ τῆς προτέρας διαγωγῆς τῶν Ροδίων συναισθήματα, εἶπεν ὅτι κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, οἱ Ἄθηναῖοι πρέπει νὰ ὀφείλουν χάριν εἰς τοὺς Θεοὺς, διότι οἱ τῶς πολέμιοι στηρίζουν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν τὰς ἐλπίδας σωτηρίας³².

Εἰς τὴν χάριν δὲ ταύτην θὰ προσετίθετο καὶ εὐχαρίστησις, διότι θὰ ἀπεδεικνύετο διὰ τῆς παροχῆς βοήθειας ὅτι οἱ μὲν διαβαλλόμενοι ὡς ἐπιβουλεύόμενοι τοὺς Ροδίους εἶναι φίλοι αὐτῶν, οἱ δὲ ἐμφανιζόμενοι ὡς φίλοι, ἐχθροὶ ἢ ἀδιάφοροι. Οὕτως ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν θὰ καθίστατο σύμβολον σωτηρίας τῶν φίλων αὐτῶν³³.

Ὁ αὐτὸς ρήτωρ δὲν παρέβλεπεν ὅτι παροχὴ βοήθειας εἰς τοὺς Ροδίους, ἔνεκα τῆς παρεμβάσεως εἰς τὰ πράγματα αὐτοῦ τοῦ Μασώλου ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τῶν πρὸς τὸ Περσικὸν κράτος σχέσεων. Παρετήρει ὅμως ὅτι, ἂν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἀντιποιῆται ἐλληνικῆς πόλεως, τῆς τῶν Ροδίων, ἡ παροχὴ ἢ μὴ βοήθειας εἰς αὐτὸν εἶναι ζήτημα ἐνδιαφέρον οὐχὶ τοὺς Ροδίους μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἀθηναίους καὶ πάντας τοὺς Ἕλληνας³⁴.

Συνίστα δὲ ὁ Δημοσθένης εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ ἀντιληφθοῦν, μὴ μνησικακοῦντες, ὅτι συνέφερον εἰς αὐτοὺς νὰ εἶναι πολέμιοι δημοκρατουμένων Ἑλλήνων μᾶλλον ἢ φίλοι ὀλιγαρχικῶν, διότι ἡ μετὰ δημοκρατουμένων σύναμις εἰρήνης δὲν εἶναι δύσκολος, ἐνῶ ἡ πρὸς ὀλιγαρχικοὺς φιλία δὲν εἶναι ἀσφαλής³⁵. Ἡ λήψις ἀποφάσεως περὶ παροχῆς τῆς ζητούμενης βοήθειας ἦτο διὰ τὸν ρήτορα ἀπόφασις δικαία, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀποφασισθέντων, ἡ ὁποία θὰ ἐσήμαινε καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι θεωροῦν ἑαυτοὺς ὡς προστάτας τῆς ἐλευθερίας πάντων³⁶.

Μεθ' ὅλα ταῦτα καὶ ἄλλα ὁ Δημοσθένης παρακινῶν καὶ ἄλλως τοὺς συμπολίτας του πρὸς παροχὴν βοήθειας εἰς τοὺς Ροδίους ἔλεγεν, ὅτι οὗτοι, οἱ Ἀθηναῖοι, ὁσάκις τις ἐπήνει τοὺς προγόνους αὐτῶν, ὀμιλῶν περὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν πραχθέντων καὶ τῶν τροπαίων, ἔχαιρον ἀκούοντες ταῦτα.

32. Δ η μ. XV. 2.

33. αὐτόθι 2 - 3.

34. αὐτόθι 13 «οὐ γὰρ ὑπὲρ Ῥοδίων βουλευτέον, ὅταν ἀντιποιῆται, μόνον, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν πάντων Ἑλλήνων» βλ. καὶ Luccioni ἐνθ' ἀνωτ. σ. 80 κ.έξ.

35. Δ η μ. XV. 17 - 18.

36. αὐτόθι 30, «Ἐπειδὴ τοίνυν ὑμῖν ἐγνωκέναι τὰ δίκαια ποιεῖν ὑπάρχει, ὅπως καὶ πράξαι ταῦτ' ἐφ' ὑμῖν ἔσται δεῖ σκοπεῖν ἔστι δὲ ταῦτ', ἐὰν ὑποληφθῆτε κοινοὶ προσταταὶ τῆς πάντων ἐλευθερίας εἶναι».

Οἱ πρόγονοι ὅμως δὲν ἔπραξαν ταῦτα διὰ τὰ θαυμάζονται, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ διαπλάσσουν μιμητὰς τῶν ἀρετῶν αὐτῶν. Τελικῶς ὅμως ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη τῶν περὶ τὸν Εὐβουλον, οὕτω δὲ τὰ ἐν Ρόδῳ πράγματα παρέμειναν ὡς εἶχον³⁷.

---

37. Βραδύτερον, κατὰ τὸ ἔτος 346 π.Χ. ὁ Δημοσθένης παρέχων διὰ τῶν πραγμάτων ἐξήγησιν περὶ τῆς πολιτικῆς, ἔνεκα τῆς ὁποίας οἱ Ἀθηναῖοι οὐδὲν περὶ τῶν Ροδίων ἔπραξαν, λέγει «*Ἡμεῖς Θηβαίους ἐδῶμεν ἔχειν Ὀρωπὸν καὶ εἴ τις ἔροιθ' ἡμᾶς, κελεύσας εἰπεῖν ἀληθῆ, διὰ τί; ἵνα μὴ πολεμῶμεν, φαίμεν ἂν. Καὶ Φιλίππῳ νυνὶ κατὰ τὰς συνθήκας Ἀμφιπόλεως παρεκεχωρήκαμεν, ... καὶ τὸν Κᾶρα τὰς νήσους καταλαυβάνειν, Χίον καὶ Κῶν καὶ Ῥόδον καὶ Βυζαντίους καταγεῖν τὰ πλοῖα, δῆλον ὅτι τὴν ἀπὸ τῆς εἰρήνης ἡσυχίαν πλείονων ἀγαθῶν αἰτίαν εἶναι νομίζοντες ἢ τὸ προσκροῦειν καὶ φιλονικεῖν περὶ τούτων*» (V. 24 - 25).